

Učíme v tandemu učitel-knihovník i online

Autor: Mgr. Tereza Nakládalová

Číslo: roč. 7, č. 1/2021

Rubrika: K tématu

Klíčová slova:

Zkušenosti ze spolupráce škol a knihoven v rámci projektu *Zkoumavé čtení*

Mgr. Tereza Nakládalová, metodička čtenářského programu Nové školy, o. p. s.

Čtenářské projekty pražské neziskové organizace Nová škola, o. p. s., jsou typické tím, že staví své aktivity na spolupráci škol a knihoven, která je realizována ideálně tandemovým učením učitelů/učitelek a knihovníků/knihovnic. Nový projekt *Zkoumavé čtení* je v tomto trochu atypický, protože se soustředí na běžné školní vyučování, v centru pozornosti jsou zde tedy učitelé a jejich žáci. Pozitiva, která ale každé škole (a tím i jejím učitelům a žákům) plynou v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti z pravidelné spolupráce s knihovnou, jsou ze zkušenosti jiných novoškolských projektů tak nezpochybnitelná, že z našeho pohledu bylo bezpodmínečně nutné tuto spolupráci zakotvit i zde.

Projekt *Zkoumavé čtení*, který je financován z ESF, si klade za cíl rozvíjet čtenářskou gramotnost napříč všemi školními předměty, a to realizuje dvěma cestami. Po jedné z nich kráčí učitelé českého jazyka tak, že pravidelně – jednou týdně – zařazují do výuky dílnu čtení^[1] minimálně v jedné třídě každého ročníku druhého stupně. Druhou linií je pak čtení v oborech, kde učitelé různých předmětů zařazují do svých hodin jednou týdně práci s textem. V projektu pak učitelé spolu sdílí své zkušenosti, tvoří regionální i oborové týmy, mají metodické vedení a užívají jinde ve světě osvědčené metodiky. Aby dětská čtenářství nevyrostala jen za hradbami školy, ale ideálně se stali součástí velkého čtenářského světa, byly do projektu přizvány i knihovnice z blízkých městských knihoven (tentokrát to skutečně jsou jen samé dámy). Jejich posláním je v tandemu s učiteli češtiny připravit dvakrát za rok pro každou zapojenou třídu lekci v knihovně spojenou právě s dílnou čtení.

Výše popsany záměr projektu dával jasný plán, realita bohužel byla trochu jiná. Přesunem na distanční výuku se sice s obtížemi, ale přece jen dařilo plnit všechny projektové aktivity, za což zapojeným učitelům patří velký dík. Jen společné učení s knihovnicemi v knihovně jsme neustále odsouvali s vidinou lepších časů v budoucnosti. Na počátku jara ale bylo jasné, že pokud chceme spolupráci školy s knihovnou v projektu realizovat, musí se i ona odehrát ve virtuálním prostředí. Učitelé v tomto směru měli náskok a v požadavku na realizaci neviděli problém. Pro knihovnice to ale byla výzva úplně jiného typu, kterou ale všechny statečně přijaly a z dnešního pohledu vesměs i pozitivně hodnotí.

„Je skvělé vidět děti na obrázcích se jmény, mohu je oslovit jménem. Každý je sám s vypnutým mikrofonem, tudíž se vzájemně neruší, nerozptylují, jsme na dobu čtení každý jinde a po 15 minutách se opět "sejdeme". Když si na něco ad hoc vzpomenu a mám možnost to během pár vteřin najít, dětem nasdílet. Mohu zkopírovat do chatu názvy titulů, o nichž jsme si povídali (a děti si je jednoduše mohou opět zkopírovat a vytvořit seznam, s nímž mohou přijít do knihovny či si na webových stránkách MKP rovnou udělat rezervaci); při poslední dílně jsem takto dětem podrobněji přiblížila 2 knihy a letem světem další 4.“ Vyjmenovává pozitiva práce v online prostředí Alena Miksová,

knihovnice z pobočky Korunní Městské knihovny v Praze. Virtuální prostor ji také inspiroval k vytvoření svébytného motivačního prvku „videozdravice“, kdy zařídila natočení krátkého pozdravu od spisovatelů nebo ilustrátorů dětských knih adresované vždy konkrétní třídě. Ty měly mezi žáky i učiteli velký ohlas.

Vše ale nebylo jen pozitivní, i knihovnice měly možnost odhalit nevýhody takového stylu výuky, a ač jejich zkušenost nebyla na rozdíl od učitelů tak dlouhá, shodují se s nimi, že veliký hendikep této formy je nemožnost sdílení atmosféry, pocitů a společná čtenářská odezva: *„Když čtu smutný úryvek, přes obrazovky to tolik nezapůsobí. Naopak když něco dětem připadá vtipné, mají vypnuté mikrofony, a já tedy jejich úsměvy a smích registruji jen letmo při pohledu na obrazovky,“* konkretizuje tyto nevýhody Alena Miksová.

Před samotnou realizací a výše popsaným zhodnocením ale stála příprava. V ní, v podstatě ostatním skryto, došlo u téměř všech knihovnic k důležitému kroku, a to vystoupení ze své komfortní zóny. Nebylo to snadné, ale shodují se, že přes veškerou obtížnost je překonání počátečních obav přínosem do jejich profesního života: *„Zapojení do online výuky jsem chápala jako nutnost. Nutnost, bez níž bych asi nemohla nadále v projektu Zkoumavé čtení pokračovat. Bylo to opravdu velmi nesnadné, protože jsem se musela změnit uvnitř sebe sama. Nerada se fotím a nerada vystupuji před kamerou – a teď to byla právě ta nutnost. Už bez toho jsem velká trémistka a připojit se na online hodinu a být na kameře bylo pro mne nepříjemné. Díky vstřícnosti a velmi milého (empatického) přístupu paní učitelek se mi to daří zvládat lépe. Dnes vím, že i když se vrátíme zpět do "normálního pracovního života", bez online akcí, videí a podcastů se to již neobejde. Zůstane to, podle mého názoru, součástí naší tvůrčí vzdělávací práce i po pandemii. Zpočátku jsem byla zoufalá, ale dnes zpětně vidím přínos ve smyslu mých nových zkušeností – naučila jsem se pracovat nejen jinou metodou, ale hlavně jsem musela zlepšit své technické "nedostatky". Nejsem v tomto směru příliš dobře nastavená – učila jsem se to "za pochodu" – musela jsem to umět hned, rychle. Objevila jsem na online výuce pozitiva, o kterých bych se domnívala, že nemohou jít – např. dílna čtení mi připadá lépe zvládnutelná, než za normálních okolností – žáci se vzájemně neruší a opravdu individuálně pracují – každý píše do chatu nebo přímo do prezentací. To se mi velmi líbilo na čtenářské dílně u mých paní učitelek. S menšími dětmi se dá vytvořit příjemná domácí atmosféra "pelíšků s plyšáčkem" na poslech čtení. Připadá mi to zkrátka jako další, nový "level", který jsem musela zdolat a posunout se tak dál... a nelituji toho.“* Popsala svoji zkušenost Daniela Jelínková, knihovnice z pobočky Opatov Městské knihovny v Praze.

Projekt *Zkoumavé čtení* neprobíhá ale jen v Praze, zapojeno je 10 škol a 10 knihoven z šesti krajů republiky, některé školy jsou i v opravdu malých obcích, kde ani není městská knihovna. Například Lucie Frišová, učitelka ze ZŠ a MŠ Prosetín má svoji spolupracující knihovnici až z Městské knihovny Skuteč. V tomto případě možná byla virtuální návštěva knihovny jednodušší alespoň z organizačního hlediska, zkušenosti z realizace i přípravy jsou ale obdobné s těmi pražskými, včetně všech obtíží. V tomto duchu líčí svou zkušenost Marie Burešová, skutečská knihovnice: *„Kdybych měla zmínit překážky, které nás potkaly, tak určitě to byla moje nezkušenost při práci s online nástroji či v odhadu časového rozvržení programu. Naštěstí mi se vším pomohla spolupracující a milá paní učitelka Lucie Frišová ze ZŠ Prosetín, která byla velkou oporou. Pomohla mi také při komunikaci s dětmi natolik, že jsem si vlastně ani nepřipadala jako jakýsi cizí, téměř inkognito element, který se jim plete do hodiny, čehož jsem se takhle na dálku trochu obávala. Při prvním online setkání jsme se zaměřili na chod knihovny. Zajímalo nás povědomí dětí o nabízených službách a chodu knihovny. Pro některé z dětí to byly zřejmě nové informace, což vplynulo ze závěrečné aktivity dětí. I když by samozřejmě byla nejlepší osobní návštěva v knihovně, jsem vděčná za příležitost přiblížit dětem knihovnu alespoň tímto způsobem.“* Lucie Frišová, učitelka, pak zhodnocuje přínos spolupráce s knihovnicí pro samotné žáky: *„Bylo to pro žáky velmi přínosné a motivační v době covidové: Děti ztrácely chuť, nasazení k práci. Vysílané hodiny jim i přes snahu přišly jednotvárné, upadala soustředěnost. Hodina s paní knihovnicí vše oživila, nastartovala děti zpět do aktivní práce. Myslím*

si, že by se mělo mnohem více uvažovat o častějším zapojení knihoven, prezentaci jejich aktivit přímo ve škole.“ Zhodnocuje i přínos této spolupráce v kontextu specifčnosti venkovské školy: „Žáci na venkově mají omezený přístup ke knihám, mnohem více než městské děti musí pomáhat rodičům s domácností a hospodářstvím. Rodiče za prací dojíždějí, u domů mají hospodářství, které musí být zajištěno. Děti nemají povědomí nejen o knihách, ale ani o aktivitách různých kulturních zařízení. Za organizovanými volnočasovými aktivitami se dopravují, nejsou zvyklé využívat možnosti knihoven. Při prezentaci děti nevěděly, co vše knihovny nabízejí. Instituci nenavštěvují rodiče, tudíž ji nenavštěvují ani děti. Proto bylo tolik pozitivní a důležité seznámení s paní knihovnicí. Žáci, zejména pubertálním věku, mají občas blok při kontaktu s dospělou osobou. Milý, příjemný a ochotný přístup naší paní knihovnice oslovil všechny děti. Samy mi poté hlásily, že se již nebudou bát knihovnu navštívit.“

Započatá spolupráce škol a knihoven – a konkrétně vznikající tandemy učitelů a knihovníků – přináší benefity oběma stranám. Pokud si každý ze spolupracujících dvojice dokáže držet své profesní kompetence a dopřát totéž i tomu druhému, rysuje se pro každého z nich možnost inspirovat se navzájem a motivovat se k růstu ve své profesi. Spolupráce s takovým nastavením a s takovými přínosy je pak hlavním cílem projektu v oblasti spolupráce škol a knihoven. Z naší zkušenosti takové tandemy dalece překračují rámec nastavených projektových aktivit a stávají se běžnou a trvalou součástí života obou institucí. „Velmi mi vyhovuje, že si mohu o knihách popovídat s někým mimo budovu školy. Jelikož jsme malá škola, chybí mi do diskuse partner, který by mne upozornil na novinky, zajímavé knihy, pomohl mi najít vhodné ukázky. Dokázal dětem nabídnout další možnosti.“ Popisuje jeden z obvyklých vedlejších přínosů spolupráce Lucie Frišová.

Projekt Zkoumavé čtení brzy načne druhou polovinu svého trvání, věříme, že spolupráci bude možné dále ještě rozvíjet, dostat se s žáky do knihoven, pokračovat v tandemové práci. A i když třeba příští rok bude již možné učit stále prezenčně, může být zkušenost projektových knihovnic odkazem pro školy i knihovny, že spolupráce těchto dvou institucí je přínosná, a proto stojí za to ji realizovat navzdory všem překážkám, protože to prostě jde.

O projektu Zkoumavé čtení se brzy můžete dočíst více na webu www.ctenarskekluby.cz. Dnes zde najdete informace o dalších čtenářsky zaměřených projektech Nové školy, o. p. s.

---

[1] Dílna čtení je forma práce s knihou, kterou do Česka přenesla společnost Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Hodina začíná minilekcí, kde učitel většinou žákům modeluje určitý typ práce s textem na nějakém úryvku z beletrie. Následuje samostatné tiché čtení, kdy každý žák si čte knihu dle vlastního výběru a v průběhu četby se nad textem zamýšlí dle zadané instrukce. Závěrem pak je společné sdílení četby a toho, co díky instrukci žáci v textu/na základě textu odhalili.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

NAKLÁDALOVÁ, Tereza. Učíme v tandemu učitel-knihovník i online. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. 2021, roč. 7, č. 1 [cit. 2021-05-26].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/ucime-v-tandemu-ucitel-knihovnik-i-online.

ISSN 2336-727X.